

บทความวิจัย
เรื่อง ART FOR ALL มุมนิธิศิลปะเพื่อมวลมนุษย
กรณีศึกษา การแสดงชุด Hand in Hand

โดย

นางสาวเมธิชา อุบลเลิศ
รหัสนักศึกษา 05530806

เสนอ

อาจารย์มูจรินทร์ อธิพิงษ์

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษารายวิชา 450 460 การศึกษาเอกเทศ
สาขาวิชาเอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
ภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2556

ชื่องานวิจัย ART FOR ALL มุลินิธิศิลปะเพื่อมวลมนุษย ์ ทัศนศึกษา การแสดงชุด
Hand in Hand

ชื่อผู้วิจัย นางสาวเมธิชา อุบลเลิศ รหัสนักศึกษา 05530806

อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์มุจรินทร์ อธิพิงษ์

ปีการศึกษา 2556

บทคัดย่อ

ในสังคมปัจจุบันได้มีการแบ่งแยกความเป็นมนุษย์ออกจากกันมากขึ้น โดยมองผ่านศักดิ์และสิทธิที่ทุกคนพึงมี และโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้พิการได้ถูกเลือกปฏิบัติในหลายด้าน ยกตัวอย่างเช่น การไม่รับคนพิการเข้าสถานศึกษา หรือการไม่รับคนพิการเข้าทำงาน ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้คนพิการไม่มีโอกาสพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างเท่าเทียมกับคนทั่วไป ในการวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา รูปแบบ วิธีการที่ผู้พิการใช้ในการแสดงที่สะท้อนผ่านศิลปะการแสดงชุด Hand in Hand และศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งเสริมให้ผู้พิการสามารถก้าวข้ามขีดจำกัดและสามารถลุกขึ้นยืนหยัดได้ รวมถึงการอยู่ร่วมกับผู้อื่นและสภาพสังคมในปัจจุบันได้ โดยไร้อุปสรรคทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ผลการศึกษาพบว่า ผู้พิการสามารถใช้กระบวนการสร้างสรรค์ทางศิลปะ เป็นสื่อผ่อนคลายด้วยการระบายความรู้สึก ความต้องการปรารถนา ความเก็บกดคับข้องใจ ความสุข ความทุกข์ ความเจ็บปวด ตลอดจนปัญหาอุปสรรคนานัปการ เพราะศิลปะเป็นความรู้ที่ไม่เกี่ยวกับข้อเท็จจริง จึงไม่ใช่เรื่องถูก-ผิด แต่เป็นเรื่องอารมณ์ความรู้สึก ดังนั้น ศิลปะจึงเป็นเครื่องมือที่จะทำให้เกิดสมาธิ การรู้จักและยอมรับตนเอง มีความสุขในการสร้างสรรค์หรือการเรียนรู้ ก่อให้เกิดความคิดเชิงบวก อันได้แก่เกิดความรักและเคารพตนเอง รู้สึกถึงความมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์

คำสำคัญ คนพิการ ศิลปะบำบัด Art For All Hand in hand

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาจากอาจารย์มูจรินทร์ อธิพงษ์ อาจารย์ที่
ปรึกษามหาวิทยาลัยที่ได้ให้คำแนะนำ แนวคิด ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆมาโดยตลอด จน
บทความวิจัยเล่มนี้เสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยจึงกราบขอขอบคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบคุณคุณพ่อ คุณแม่ และผู้ปกครอง ที่ให้คำปรึกษาในเรื่องต่างๆ รวมทั้งเป็นกำลังใจที่
ดีเสมอมา

ขอบคุณเพื่อนที่ช่วยให้คำแนะนำดีๆในการเลือกหนังสือ และให้คำปรึกษาในเรื่องการใช้คำ
ต่างๆเกี่ยวกับการจัดทำบทความวิจัยนี้

เมธิชา อุบลเลิศ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
กิตติกรรมประกาศ	ข
สารบัญ	ค
บทนำ	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	3
ขอบเขตของการศึกษา	3
วิธีการดำเนินงานวิจัย	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
ทบทวนวรรณกรรม	4
ผลการวิจัย	8
บทสรุปและอภิปรายผล	21
บรรณานุกรม	25
ประวัติผู้วิจัย	27

บทนำ

ในโลกนี้มีคนพิการมากกว่า 500 ล้านคน อันเป็นผลสืบเนื่องมาจาก ความบกพร่องทางจิต ภาย หรือประสาทรับรู้รู้สึก โดยทั่วไป ถ้าจะกล่าวถึงคนพิการก็มักจะเข้าใจกันว่า หมายถึง คนที่มีร่างกายพิการบกพร่องสามารถมองเห็นได้ชัดเจน เช่น แขนขาพิการ หรือตาบอด เป็นต้น ความพิการดังกล่าวไม่ว่าจะมีมาตั้งแต่กำเนิดหรือจะมีมาในภายหลังก็ตาม ย่อมเป็นสาเหตุที่ทำให้คนพิการเสียเปรียบบุคคลอื่นๆ ในสังคมทั้งสิ้น คนพิการเหล่านี้ย่อมมีสิทธิและโอกาสเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป แต่ตามความเป็นจริงพบได้บ่อยครั้งว่า ยังมีการกีดกันและไม่ให้โอกาสคนพิการได้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมอย่างเต็มที่ ด้วยเหตุนี้ ผู้พิการยังต้องเผชิญสภาวะอันถูกรังเกียจกีดกันและถูกเหยียดหยาม เพราะแม้จะเป็นความพิการเพียงเล็กน้อย เช่น นิ้วขาดไปเพียงหนึ่งนิ้วก็ตาม แต่คนพิการก็ย่อมจะมีความรู้สึกเป็นปมด้อยที่น่าอับอายอย่างหนึ่งติดตัวไปจนตลอดชีวิต (เอกสารปีคนพิการสากล : 2524)

องค์การอนามัยโลก (WTO) ได้ให้คำอธิบายเกี่ยวกับคนพิการ โดยแบ่งได้ดังนี้คือ ความบกพร่อง (Impairment) คือความสูญเสียหรือหรือความผิดปกติทางจิต ทางร่างกาย โครงสร้างทาง สรีระวิทยาหรือการทำงานของอวัยวะต่างๆ ต่อมา (Disability) คือข้อจำกัดหรือการขาดความสามารถ (อันเป็นผลมาจากความบกพร่องทางร่างกายหรือจิตใจ) ที่จะปฏิบัติกิจวัตรต่างๆ ในลักษณะท่าทีหรือในระดับที่ถือว่าเป็นปกติสำหรับคนทั่วไป ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดความเสียเปรียบ (Handicap) คือการเสียโอกาสของบุคคลใดๆ อันเป็นผลมาจากความบกพร่องทางร่างกาย จิต หรือความพิการอันเป็นข้อจำกัดหรือข้อขวางบุคคลนั้นๆ ทำให้ไม่สามารถกระทำสิ่งที่ เป็นปรกติธรรมดาตามอายุ เพศ สภาพแวดล้อมของสังคม และวัฒนธรรมของบุคคลผู้นั้นได้ ทำให้เขาถูกจำกัดโอกาสที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมสังคมอย่างเต็มที่ และเสมอภาคกับบุคคลอื่นๆ (United Nation, 2526 : 2-3)

เมื่อความพิการเกิดขึ้น สิ่งที่จะต้องกล่าวถึงคือ "ความรู้สึกของการสูญเสีย" ทั้งทางร่างกาย และการทำงานของส่วนนั้นๆ ทำให้คนพิการจำนวนมากรู้สึกเสียใจและหมดหวังและความพิการที่เกิดขึ้นนั้นจะขัดต่อวิธีการดำรงชีวิตของคนๆนั้น คนพิการ โดยทั่วไป จะถูกมองว่าเป็นคนที่ไม่เหมือนคนปกติ ซึ่งตัวคนพิการเองก็มักจะมองเช่นนี้ ทำให้คนพิการมีฐานะทางสังคมที่แปลกแยกออกไป การที่คนพิการแตกต่างจากคนทั่วไป ทำให้คนพิการเองรู้สึกว่าคุณค่าตนเองมีความแตกต่างหรือไม่สมบูรณ์เช่นเดียวกับคนอื่นๆ เราควรนึกถึงคนเหล่านี้ในฐานะ คนที่มีความพิการ มากกว่าคนพิการ จะทำให้เราเห็นความเป็น คน ของเขามากกว่า ความพิการ

ปัญหาทางจิตใจที่อาจมีขึ้นเนื่องจากความพิการทางร่างกาย ปัญหาทางจิตใจที่พบในคนพิการนั้นแตกต่างกันไปแต่ละบุคคล ปัญหาจะมาจากการที่แต่ละคนไม่สามารถปรับตัวได้ไม่ใช่มาจากความพิการทางร่างกายเพียงอย่างเดียว แม้ว่าทัศนคติของคนทั่วไปที่มีต่อคนพิการในขณะนี้ได้เปลี่ยนไปในทางบวก แต่ก็ยังมีคนเข้าใจผิดอย่างมากเกี่ยวกับคนพิการ ซึ่งความเข้าใจผิดเหล่านี้ไม่ตรงกับความเป็นจริงและเป็นการแบ่งคนพิการออกไปอยู่นอกกลุ่มสังคมทั่วไป ดังนั้น คนพิการจึงพยายามต่อสู้และฟันฝ่าการแบ่งแยกนั้น นอกจากนี้ปัญหาทางจิตใจที่เกิดขึ้นเนื่องจากความพิการนี้อาจเนื่องมาจากทัศนคติ สิ่งกีดขวาง และอุปสรรคต่างๆ ทำให้คนพิการต้องมีฐานะเหมือนชนกลุ่มน้อยที่จะต้องเผชิญกับอคติต่างๆของคนปกติ คนพิการจะต้องต่อสู้กับทัศนคติที่เป็นไปในทางลบและสิ่งกีดขวางที่สังคมก่อขึ้น เพื่อที่จะได้ดำรงชีวิตเหมือนคนในสังคมส่วนใหญ่

ปฏิกิริยาทางจิตใจที่เป็นผลจากความพิการทางร่างกาย ที่มักจะพบได้บ่อย ได้แก่ ปฏิเสธที่จะรับรู้ว่าความพิการได้เกิดขึ้น หรือความพิการนั้นได้ทำให้ตนมีขอบเขตจำกัดอะไรบ้าง อันตบต่อมาได้แก่ การยอมแพ้ คือเห็นว่าจะช่วยอะไรไม่ได้อีกแล้วเนื่องจากความพิการเกิดขึ้น และปฏิเสธที่จะช่วยเหลือตนเองหรือรับความช่วยเหลือจากผู้อื่น คิดว่าตนเองเป็นเหยื่อของความอยุติธรรมของคนอื่น และทำโทษคนอื่นโดยการก้าวร้าวหรือแยกตัวออกไปต่างหาก และสุดท้ายเห็นว่าความพิการของตนคือการถูกลงโทษ (เบญจมา ชลธาร์นนท์: 2528)

จากความตระหนักถึงสิทธิความเสมอภาคของบุคคล และความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพของคนพิการ ให้ทัดเทียมกับบุคคลธรรมดา ทั้งด้านการศึกษา อาชีพ และการดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีคุณค่า และมีศักดิ์ศรี โครงการ “Art for All” จึงมีหลักการที่มุ่งเน้นให้เยาวชนไม่พิการและพิการทุกประเภท สามารถเรียนรู้และใช้ชีวิตร่วมกันอย่างมีความสุข และสามารถปรับสภาพแวดล้อมให้ไร้สิ่งกีดขวาง ที่เป็นอุปสรรคโดยการใช้ศิลปะเป็นสื่อ วัตถุประสงค์ของโครงการคือ เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ควบคู่คุณธรรมให้กับเยาวชน ทั้งไม่พิการและพิการทุกประเภท ให้สามารถก้าวข้ามกรอบความคิด และอุปสรรคทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ให้มีความเอื้ออาทรอดทน เสียสละและบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวม อันจะนำไปสู่ความเข้าใจ และมีมิตรภาพระหว่างเพื่อนมนุษย์ในทุกสังคม ตามหลักปรัชญาของโครงการ คือ “การก้าวข้ามขีดจำกัด” (ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์: 2540)

จากข้อมูลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้พิการจะมีวิธีปฏิบัติตนเช่นไรที่จะก้าวข้ามผ่านอุปสรรคต่างๆเหล่านี้ ผู้วิจัยได้ หยิบยกการแสดงชุด Hand in Hand ขึ้นมาศึกษาวิเคราะห์รูปแบบและวิธีการแสดงของผู้พิการ โดยผ่านศิลปะการแสดง วิเคราะห์ในส่วนผู้พิการทางการเคลื่อนไหวร่างกายส่วนล่างว่าปัจจัยที่ทำให้เขากลายเป็นผู้บกพร่องนั้น ส่งผลกระทบต่อปัจจัยด้านต่างๆ ทั้งทางด้านจิตใจ ด้านสังคมและการดำรงชีวิตต่างๆ ของพวกเขาอย่างไร และพวกเขาสามารถลุกขึ้นยืนหยัดต่อสู้กับ

อุปสรรคที่เกิดขึ้นบนร่างกายของพวกเขาได้อย่างไร โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาหรือรอคอยบุคคลอื่น สามารถยอมรับและอยู่ร่วมกันบนความแตกต่างของผู้คนในสังคมได้อย่างไร และมีผู้พิการจำนวนไม่น้อยที่ไม่ได้อยู่ในปัญญา คนพิการยังมีค่า เมื่อถูกพัฒนาให้ถูกทาง ถึงแม้พวกเขาจะมีความแตกต่างจากคนทั่วไปไปทั้งทางด้านร่างกาย ความคิดหรือจิตใจ แต่เขาเหล่านั้นยังมีความเป็นมนุษย์ที่ทัดเทียมกับคนทั้งหลาย แม้จะพิการด้านร่างกายแต่ไม่ได้หมายความว่าพวกเขาเหล่านั้นจะพิการความสามารถไปแต่อย่างใด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบ วิธีการที่ผู้พิการใช้ในการแสดงที่สะท้อนผ่านศิลปะการแสดงชุด Hand in Hand
2. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งเสริมให้ผู้พิการสามารถก้าวข้ามขีดจำกัดและสามารถลุกขึ้นยืนหยัดได้ โดยเฉพาะการอยู่ร่วมกับผู้คนและสภาพสังคมในปัจจุบันได้ โดยไร้อุปสรรคทั้งด้านร่างกายและจิตใจ

ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษารูปแบบและวิธีการที่ผู้พิการทางด้านร่างกายในส่วนล่าง (ผู้พิการขา) นำมาปฏิบัติและแสดงผ่านการแสดงชุด Hand in Hand

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาค้นคว้าเอกสารงานวิจัยเพื่อวิเคราะห์รูปแบบและวิธีการแสดงของผู้พิการที่สะท้อนผ่านการแสดงชุด Hand in Hand
2. ศึกษาพัฒนาการทางด้านร่างกาย จิตใจ การปรับตัว และการอยู่ร่วมกันทางสังคมของผู้พิการผ่านศิลปะการแสดง
3. เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการแสดงต่างๆ
4. เรียบเรียงผลการศึกษาในรูปแบบของบทความวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เพื่อให้ทราบถึงรูปแบบ วิธีการแสดง มุมมองการดำรงชีวิต และการปรับตัวของผู้บกพร่องทางด้านร่างกาย ที่สะท้อนให้เห็นได้จากการแสดงชุดนี้ อีกทั้งยังได้รับความรู้และความเข้าใจว่าเหตุใดผู้แสดงจึงได้ใช้ความอดทน และพยายามในฝึกฝนการแสดง เพื่อให้ปรากฏแก่สายตาผู้ชม

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จूरี่รัตน์ ผ่องแผ้ว (2531) เขียนบทความเรื่อง “คนพิการในสังคมไทย สถานภาพ-ปัญหาและความต้องการ” ได้กล่าวว่า มนุษย์ได้รับการยกย่องว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญและมีค่ามากที่สุด เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่มีบทบาทโดยตรงต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ สังคมใดที่มีทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ มีประสิทธิภาพ และมีสมรรถภาพทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ สังคมนั้นก็จะมี ความเจริญก้าวหน้ามากแค่ไหนย่อมต้องประกอบไปด้วยประชากรประเภทต่างๆ ทั้งที่มีคุณภาพ และด้อยคุณภาพ ทั้งที่มีร่างกายปกติสมบูรณ์ และผู้ที่มีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ หรือสติปัญญาที่ถูกเรียกว่า “คนพิการ” รวมอยู่ในสังคมด้วยทั้งสิ้น

พวงแก้ว กิจธรรม (2549) เขียนบทความเรื่อง “คนพิการและผู้สูงอายุ” ได้กล่าวถึงความหมายของ คนพิการ โดยจะครอบคลุมทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม รวมเข้าด้วยกัน โดยไม่เน้นพิจารณา เฉพาะลักษณะทางกายนอกเท่านั้น ดังนั้น ความหมายของคนพิการยังไม่มีข้อยุติที่แน่นอนเพียงแต่ ให้คำจำกัดความกว้างๆว่า “ผู้ที่มีความบกพร่องทางร่างกาย สมอง หรือจิตใจ อันเป็นเหตุให้ไม่สามารถดำเนินชีวิตอย่างคนปกติได้” หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า “คนพิการคือผู้ที่สูญเสีย ความสามารถในการศึกษา การทำงาน การดำรงชีวิต เนื่องมาจากความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ และสังคม” ซึ่งปัจจัยและสาเหตุของความพิการนั้นมาจากหลากหลายสาเหตุด้วยกัน ได้แก่ สาเหตุ จากโรคทางพันธุกรรม ซึ่งมีการถ่ายทอดความผิดปกติทางสายเลือดและเป็นมาตั้งแต่กำเนิด อีก สาเหตุหนึ่งคือ สาเหตุที่ทำให้เกิดความพิการทางกายและการเคลื่อนไหวภายหลัง ได้แก่ อุบัติเหตุที่ ก่อให้เกิดอันตรายต่อสมอง ไขสันหลังและแขนขา เช่น อุบัติเหตุจากการจราจร การตกจากที่สูง การ ถูกทำร้าย เป็นต้น

สุวรรณา สถาอานันท์ (2533) เขียนหนังสือเรื่อง “มนุษย์ทัศนในปรัชญาตะวันออก” กล่าวไว้ว่า มนุษยนิยมเป็นจุดเริ่มต้นจากการพิจารณาปัญหาต่างๆจากมนุษย์เอง โดยมีพื้นฐานอยู่บนการปฏิเสธ อำนาจลึทธิศาสดาของสวรรค์และจิตวิญญาณ ซึ่งหมายความว่า มนุษย์เป็นคำตอบและจุดหมายแก่ ตนเอง เป็นมนุษยนิยมซึ่งเป็นไปเพื่อมนุษย์ จุดหมายปลายทางแห่งการฝึกปฏิบัติตนทางจริยะของ มนุษย์อยู่ที่สังคมอันเป็นระเบียบเรียบร้อย

เบญจา ชลธาร์นนท์ (2542) เขียนบทความเรื่อง “ ระดมจิตใจสร้างคน ” กล่าวว่า การมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ ศิลปะไม่มีถูกหรือผิด การใช้ศิลปะพัฒนาคนพิการจะก่อให้เกิดการรู้จักและยอมรับตนเอง รวมทั้งเกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตัวเองเชิงบวก ศิลปะให้โอกาสคนพิการแสดงออกได้ เช่นเดียวกับคนทั่วไป กล่าวโดยสรุปคือ การใช้ศิลปะพัฒนาคนพิการนั้น ได้มีการปฏิบัติกันมานาน ในนานาประเทศหลายครั้งพบว่ามีการใช้คำ ศิลปะบำบัด คือ ใช้ศิลปะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนพิการนั้น สิ่งที่ดีที่สุดคือการให้คนพิการได้เรียนรู้และสร้างสรรค์งานศิลปะ และสำหรับคนพิการจำนวนไม่น้อยสามารถพัฒนาเป็นงานอาชีพได้ซึ่งจะเป็นการพัฒนาให้สามารถดำรงชีวิตอย่างอิสระแท้จริง เพราะสามารถดำรงชีวิตได้ และเกิดความภาคภูมิใจในผลงาน เป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป มีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกับคนอื่น ๆ สามารถเป็นผู้ให้และผู้รับอย่างมีความสมดุล

ทงง โคตรชมภู (2544) เขียนบทความเรื่อง “ การเข้าถึงศิลปะของคนพิการ ” ได้กล่าวไว้ว่า หัวใจหลักของการคาดหวังในการมีส่วนร่วมที่สมบูรณ์ และความเสมอภาคของคนพิการในสังคม คือ การพัฒนาชีวิตเขาให้ไปสู่ความเข้มแข็ง ด้วยความเชื่อว่า คุณภาพชีวิตของคนพิการจะถูกเติมเต็มให้สมบูรณ์ได้ด้วยการส่งเสริมให้มีโอกาสเรียนรู้ พัฒนา เพื่อจะช่วยเหลือตนเองให้มากที่สุด ศิลปะจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะนำมาพัฒนาชีวิตคนพิการ เพราะศิลปะคือ ความงาม ความบริสุทธิ์ คือพลังแห่งความคิดสร้างสรรค์ของตระหนักรู้ว่าศิลปะในตัวเราทุกคน คือ พลังและเงื่อนไขของการพัฒนาสร้างสรรค์สังคมใหม่ มิใช่เพียงจำยอมในสังคมเก่า ขอเพียงดวงใจแข็งแรงแง่งยึดมั่นและศรัทธาในที่สุดจะสามารถพิสูจน์ให้เห็นว่า สัจจะและความพยายามย่อมมีชัยชนะเหนือทุกสิ่ง

ประเวศ วะสี (2547) ปาฐกถาพิเศษเรื่อง “ สุขภาวะสังคม สุขภาวะคนพิการ ” ในการประชุมสมัชชาสุขภาพคนพิการแห่งชาติ ได้กล่าวว่า ศิลธรรมพื้นฐานจำเป็นสำหรับการพัฒนาทุกชีวิต ทุกระดับ ถ้าขาดศิลปธรรมพื้นฐาน จะพัฒนาไปไม่ได้และจะประสบความลำบาก ซึ่งหลักศิลปธรรมได้แก่ การเคารพศักดิ์ศรี คุณค่าความเป็นคนของทุกคนเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะของคนเล็กคนน้อย คนยากจน คนพิการก็เช่นกัน เขาเป็นคน แม้ว่าเขาพิการ แต่เขาก็มีศักดิ์ศรี มีคุณค่าความเป็นคนเหมือนกัน และรวมถึงหลักการมนุษย์พันทุกร่วมกันได้ หลักการข้อนี้เป็นจริงตามธรรมชาติ การร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ทำให้ความอยู่รอดมีมากขึ้น เมื่อสังคมฉีกกำลัง จะเกิดพลังมหาศาล และเกิดพลังของความเป็นสังคม ประการสุดท้ายคือเรื่องของจิตใจ คนพิการมีจิตใจดีกว่าคนไม่พิการ เพราะเขาได้เผชิญกับความทุกข์ที่เขาหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทำให้จิตใจเขาเข้มแข็ง แล้วบางคนบรรลุธรรมอย่างน้อยระดับใดระดับหนึ่ง

ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์ (2549) เขียนหนังสือเรื่อง “ ศิลปะกับการพัฒนาคนพิการ ” ได้กล่าวไว้ว่า ศิลปะเป็นสื่อในการผ่อนคลาย โดยระบายความรู้สึกนึกคิดหรือคับข้องใจออกมา เพราะความรู้สึกของมนุษย์นั้นมีความสุข ความทุกข์ ความเจ็บปวด ความฝันและความหวัง ความรู้สึกเหล่านี้สามารถระบายออกได้โดยผ่านสื่อทางศิลปะอย่างอิสระ และการได้ระบายความรู้สึกเหล่านั้น ออกมาผ่านผลงานจะช่วยให้เกิดความผ่อนคลายได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งสิ่งต่างๆเหล่านี้เมื่อนำไปพัฒนาให้ควบคู่กับคนพิการ การได้ฟังดนตรี หรือแม้แต่การเดินไปตามจังหวะ สามารถทำให้ผู้แสดงเกิดความเชื่อมั่นว่าตนเองสามารถทำได้ เกิดความกล้าแสดงออก ลดการเงินอายและการปลีกตัวออกจากสังคมและความเชื่อมั่นนั้นจะพัฒนาให้สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างภาคภูมิใจ เห็นได้ว่า ศิลปะสามารถใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของคนพิการในทุกๆด้าน และเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาด้านอารมณ์และจิตใจให้ปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมในสังคมได้เป็นอย่างดี

ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์ (2549) เขียนหนังสือเรื่อง “ Art for All : ประตูดุจจินตนาการ ” ได้กล่าวถึง ลักษณะการร่วมเรียน โดยอาศัยหลักการเติมเต็ม เพื่อให้ผู้พิการสามารถร่วมมือร่วมใจเติมเต็ม ศักยภาพอย่างมีประสิทธิภาพ ตระหนักถึงแนวคิดในการทำงานร่วมกันในประเด็นต่างๆ อาทิ การเข้าใจและยอมรับตนเอง การพัฒนาตนเองเพื่อสร้างรากฐานการมีมนุษยสัมพันธ์ตลอดจนเงื่อนไขในการเติมเต็ม ดังนั้น หลักการทำงานร่วมกัน และเงื่อนไขในการเติมเต็มให้เกื้อกันและกัน ช่วยให้ผู้พิการสามารถยอมรับตนเองและพัฒนาปรับปรุงให้ดีขึ้นในทุกๆด้าน การเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ นับว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่น

ทิพวรรณ ศิลป์สกุลสุข (2546) เขียนหนังสือเรื่อง “ ซาคริ่งถั่ว ” ได้กล่าวว่า กลุ่มคนที่ไม่ยอมจำนนต่อชะตากรรมโหด อีกทั้งยังสามารถแปรเปลี่ยน ความพ่ายแพ้ ให้กลับมาเป็น ชัยชนะ และเป็นมนุษย์ที่มีอุดมการณ์ต่อชีวิตและโลกไม่ต่างจากคนทั่วไป และคำว่าพิการไม่ใช่สิ่งที่จะสามารถมาทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์ ให้ถดถอยลงไปได้ ซึ่งสิ่งพิเศษที่ทำให้พวกเขาก้าวผ่านมาจนพบความสุข และยังคงใช้ชีวิตที่เปี่ยมด้วยความมุ่งหวัง คือ เลือกที่จะอยู่ให้ดีที่สุด สิ่งที่เป็นหรือต้องเป็นทางกายภาพอาจเป็นเพียงแค่อุปสรรคชนิดหนึ่งที่ต้องข้ามผ่าน แต่ศักยภาพที่อยู่ภายในจะต้องไม่ถดถอย คล้ายกับว่า พระเจ้าเลือกเขา พวกเขาก็จะทำหน้าที่ให้ดีที่สุด คนพิเศษแบบนี้ จึงเป็นคนต้นแบบที่พิสูจน์และยืนยันได้ดีว่า คนเราแม้เลือกเกิดไม่ได้ แต่เลือกที่จะเป็นได้ จะเป็นอะไรเป็นได้แค่ไหน อยู่ที่คุณเลือก

ปิยฉัตร ห้วยหงษ์ทอง (2550) ทำสารนิพนธ์ เรื่อง “ นาฏศิลป์กวนอิมพนมมือ กรณีศึกษา เทคนิคการกำกับและการสื่อสารที่มีต่อนักแสดงผู้มีความสามารถทางการไต่ยืนและการพูดบทพร้อม ” แสดงให้เห็นถึงแรงใจของนักแสดงที่ศรัทธาและผูกพันต่อองค์เจ้าแม่กวนอิม ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความต่างระหว่างรูปแบบของการละครของตะวันตกและตะวันออกได้อย่างชัดเจนและเป็นชุดการแสดงที่มีความเป็นการแสดงทางจิตวิญญาณสูง ทำให้ผู้ชมรู้สึกถึงความเมตตาและกรุณาขององค์เจ้าแม่กวนอิมผ่านการแสดงชุดนี้ และอีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึง ลักษณะพิเศษของศิลปะที่สร้างสรรค์โดยผู้พิการชาวจีนทำให้ผู้คนได้เรียนรู้ถึงความหลากหลายทางธรรมชาติและแสดงออกมาให้เห็นถึงความสามารถทางด้านศิลปะด้วยความพยายามในด้านของความยากลำบากของพวกเขาเหล่านี้

ทวิ เชื้อสุวรรณทวิ (2551) เขียนหนังสือเรื่อง “ มองความพิการผ่านแนวคิดและทฤษฎี ” กล่าวถึงธรรมชาติของมนุษย์ไว้ว่า พฤติกรรมของมนุษย์มีเป้าหมายเสมอ และมีแหล่งกำเนิดจากภายในมิใช่สิ่งแวดล้อมภายนอกโดยตรง ซึ่งพฤติกรรมนั้นเป็นไปเพื่อสนองความต้องการ 4 ประการคือ ความรู้สึกเป็นเจ้าของ การมีอำนาจ อิสรภาพ และความสนุกสนาน ซึ่งถือเป็นความต้องการภายในอันเป็นการดำรงไว้ซึ่งความอยู่รอดของตน

ผลการวิจัย

คนพิการ

คนพิการ คือ บุคคลซึ่งความสามารถถูกจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันและการมีส่วนร่วมทางสังคมได้โดยวิธีทั่วไป เนื่องจากมีความบกพร่องทางการมองเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว การสื่อสาร จิตใจ อารมณ์ พฤติกรรม สติปัญญาหรือการเรียนรู้และมีความต้องการจำเป็นพิเศษด้านต่างๆ เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตและมีส่วนร่วมในสังคมได้อย่างบุคคลทั่วไป

ความพิการ หมายถึง ความบกพร่องหรือการสูญเสียสมรรถภาพของร่างกายหรือจิตใจทำให้มีข้อจำกัดในการเรียนรู้ การสื่อความหมาย (การพูด ฟัง อ่าน เขียน) การทำกิจวัตรประจำวัน การประกอบอาชีพ และการสร้างสัมพันธภาพกับคนในสังคม ซึ่งคนหนึ่งอาจจะมี ความบกพร่องและมีขีดจำกัดอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างก็ได้ ซึ่งกระทรวงสาธารณสุขได้แบ่งความพิการออกเป็น 5 ประเภท คือ ความพิการทางการมองเห็น ความพิการทางการได้ยินหรือการสื่อความหมาย ความพิการทางการเคลื่อนไหว ความพิการทางจิตใจหรือพฤติกรรม และความพิการทางสติปัญญาหรือการเรียนรู้ (มูลนิธิเด็กพิการ: 2539) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. คนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น

หมายถึงบุคคลที่สูญเสียการเห็นตั้งแต่ระดับเล็กน้อยจนถึงตาบอดสนิท ซึ่งเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. คนตาบอด หมายถึง บุคคลที่สูญเสียการมองเห็นมาก จนต้องใช้สื่อสัมผัสและสื่อเสียงจนถึงไม่สามารถรับรู้เรื่องแสง
2. คนเห็นเลือนราง หมายถึง บุคคลที่สูญเสียการมองเห็น แต่ยังสามารถอ่านอักษรตัวพิมพ์ขยายใหญ่ด้วยอุปกรณ์เครื่องช่วยความพิการหรือเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก (พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ : 2534)

สาเหตุของความบกพร่องทางการมองเห็น

การเกิดความบกพร่องทางการเห็น จนถึงตาบอด อาจมีสาเหตุใหญ่ๆ 2 ประการ คือ

- 1) ความผิดปกติของดวงตา เกิดจากความเสื่อมสภาพของกล้ามเนื้อตาเป็นเหตุให้ สายตาสั้น สายตายาว หรือเกิดมีปัญหากจากการปรับภาพที่เลนส์ในดวงตา เป็นต้น ความผิดปกติอาจเกิดจากอุบัติเหตุ การไม่ถนอมสายตาหรืออาจเกิดจากกรรมพันธุ์
- 2) ความผิดปกติของสายตา เกิดจากโรคภัยไข้เจ็บ จากอุบัติเหตุต่างๆที่เป็นอันตรายต่อดวงตา จากฤทธิ์ยาบางประเภทตลอดจนใช้ยาผิด โรคบางอย่างที่ไม่สามารถป้องกันได้ เช่น เนื้องอกที่ตา โรคเหล่านี้ อาจทำให้ตาบอดหรือมีความบกพร่องทางสายตารุนแรง

2. คนพิการทางการได้ยินหรือการสื่อความหมาย

หมายถึง บุคคลที่มีความผิดปกติความบกพร่องในการเข้าใจ หรือการใช้ภาษาพูดจนไม่สามารถสื่อความหมายกับคนอื่นได้ หรือสูญเสียการได้ยิน เป็นเหตุให้การฟังเสียงต่างๆ ไม่ชัดเจน แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. คนหูตึง ได้แก่ คนที่ยังสามารถได้ยินอยู่บ้าง บางคนอาจต้องใช้เครื่องช่วยฟัง ซึ่งอาจพบว่าคนพิการกลุ่มนี้ อาจใช้ภาษาพูดแต่พูดไม่ชัด
2. คนหูหนวก ได้แก่ คนที่สูญเสียการได้ยินมาก จนไม่สามารถเข้าใจหรือใช้ภาษาพูดได้ ส่วนมากใช้ภาษามือในการติดต่อสื่อความหมายกับผู้อื่น (พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ : 2534)

สาเหตุของความบกพร่องทางการได้ยินหรือการสื่อความหมาย

1. หูหนวกก่อนคลอด หมายถึง ทารกที่จะเกิดมามีความพิการของอวัยวะรับเสียงตั้งแต่ออยู่ในครรภ์มารดา เมื่อคลอดออกมาแล้ว ก็ปรากฏอาการหูหนวกแต่แรกเกิด ซึ่งอาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1.1 หูหนวกตามกรรมพันธุ์ เป็นอาการหูหนวกของทารกที่มีความพิการสืบพันธุ์ จากบิดาหรือมารดาหรือบรรพบุรุษ

1.2 หูหนวกที่ไม่ใช่กรรมพันธุ์ มีหลายสาเหตุ คือ

1) หูหนวกจากอันตรายต่อทารก เช่น ขณะมารดาตั้งครรภ์บังเอิญหกล้มถูกกระทบกระแทกอย่างแรง ทารกที่อยู่ในครรภ์และกำลังเจริญเติบโต อาจถูกบีบ ถูกกด หรือถูกกระทบ หรือเลือดไปหล่อเลี้ยงไม่สะดวก ทำให้อวัยวะการได้ยินพิการได้ เมื่อทารกคลอดออกมาก็มีอาการหูหนวกแต่กำเนิดติดออกมาด้วย

2) หูหนวกจากการคลอด คือศีรษะถูกบีบขณะคลอด เนื่องจากกระดูกเชิงกรานเล็ก หรือคีมจับศีรษะทารกไม่ถูกที่เป็นต้น

3) หูหนวกจากการเติบโตของอวัยวะหูผิดปกติ ทารกที่เกิดมาอาจไม่มีใบหู ไม่มีรูหูข้างเดียวหรือ 2 ข้าง เมื่อมีความพิการเกิดขึ้นกับอวัยวะหูส่วนใดส่วนหนึ่ง ทำให้หูหนวกได้เหมือนกัน

4) หูหนวกจากพิษยาต่อมารดาขณะตั้งครรภ์ ระหว่างที่มารดาตั้งครรภ์อาจเจ็บป่วย และจำเป็นต้องใช้ยาบางอย่างรักษา ยานั้นอาจเป็นพิษต่ออวัยวะหูของทารกในครรภ์ได้ หญิงมีครรภ์ควรระมัดระวังในการใช้ยาให้มากที่สุดเพราะยาสามารถซึมผ่านรก ไปยังทารกในครรภ์ได้โดยง่าย อันตรายที่ร้ายแรงมากในหญิงมีครรภ์ การรับประทานยาที่มีผลทำให้ทารกในครรภ์พิการ โดยเฉพาะระยะ 3 เดือนแรกของการตั้งครรภ์ และใกล้คลอด

5) หูหนวกจากโรคติดต่อขณะตั้งครรภ์ เช่น โรคหัดเยอรมัน ทารกที่ได้รับเชื้อไวรัสชนิดนี้จากมารดาขณะที่อยู่ในครรภ์ ใน 3 เดือนแรกของการตั้งครรภ์ อาจมีผลทำให้เกิดความผิดปกติของร่างกายในหลายระบบ ได้แก่ความผิดปกติที่หัวใจ หลอดเลือด ที่ตา คือเกิดต่อกระจกโดยกำเนิด ร่างกาย และศีรษะของทารกเล็กกว่าปกติ สมองไม่เจริญเติบโต หรือหูหนวกได้

2. หูหนวกหลังคลอด หมายถึง ทารกที่เกิดมีอวัยวะและประสาทหูปกติ แต่ต่อมาภายหลังปรากฏว่าหูหนวกขึ้น เราเรียกหูหนวกหลังคลอด โอกาสที่จะทำให้หูหนวกจึงมีมากมายหลายอย่าง สามารถแยกเป็นหัวข้อได้ดังนี้ คือ

- 1) หูหนวกจากโรคระบบประสาท เช่น ป่วยเป็นโรคเชื้อหุ้มสมองอักเสบ
- 2) หูหนวกจากโรคติดต่อ เช่น ภายหลังจากการป่วยด้วยโรคหัวใจ ไข้หวัดใหญ่ คางทูม หัดเยอรมัน อาจมีอาการหูหนวกได้
- 3) หูหนวกจากพิษยา และสารเคมี เมื่อผู้ป่วยได้รับยาที่เป็นพิษต่ออวัยวะหูส่วนใน และประสาทหู
- 4) หูหนวกจากโรคหู คอ จมูก อวัยวะของหู คอ จมูก ติดต่อกัน และอยู่ใกล้เคียงกันมาก เมื่ออวัยวะดังกล่าวเกิดโรค มักกระทบกระเทือนถึงกันและกัน จะทำให้หูหนวกได้
- 5) หูหนวกจากภัยอันตรายต่ออวัยวะหู และประสาทหู เช่น การตกเปิด ตกบันได ตกจากที่สูง นอกจากศีรษะได้รับความกระทบกระเทือนแล้ว กระดูกขมับแตกร้าว หรือถูกตบที่หูอย่างแรง ทำให้หูหนวกได้ (ศรียา นิยมธรรม: 2538)

3. คนพิการทางกายหรือการเคลื่อนไหว

คนพิการทางการเคลื่อนไหว แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. คนที่มีความผิดปกติ หรือบกพร่องทางด้านร่างกายที่สามารถมองเห็นได้ชัดเจน และไม่สามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้
2. คนที่สูญเสียความสามารถในการเคลื่อนไหว มีอัมพาต ขา หรือลำตัวอันเนื่องมาจากอัมพาต เป็นอัมพาตหรืออ่อนแรง เป็นโรคข้อ หรือมีอาการปวดเรื้อรัง หรือเป็นโรคเรื้อรังของระบบการทำงานของร่างกาย ทำให้ไม่สามารถประกอบกิจวัตรประจำวันของตนเองหรือปฏิบัติตนเหมือนคนปกติธรรมดาอื่น ๆ ได้ (พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ : 2534)

สาเหตุของความพิการทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหว

- 1) โรคทางพันธุกรรม เช่น ภาวะโรคไขสันหลังฝ่อ กล้ามเนื้อพิการ โรคกระดูกอ่อนหักง่าย โรคข้อยึดติด
- 2) ความผิดปกติระหว่างตั้งครรภ์ เช่น ขณะตั้งครรภ์มารดาได้รับอุบัติเหตุ เจ็บป่วยเกิดภาวะทุโภชนาการ ได้รับยา แสงกัมมันตภาพรังสี หรือสารพิษที่ทำให้การเจริญเติบโตหรือพัฒนาการของทารกปกติ
- 3) ความผิดปกติระหว่างคลอด เช่น คลอดยาก ใช้เครื่องช่วยคลอด คลอดท่าผิดปกติ คลอดก่อน หรือหลังกำหนด ผ่าตัดคลอด ได้รับบาดเจ็บระหว่างคลอด เป็นต้น
- 4) อุบัติเหตุ/การบาดเจ็บ ที่เกิดกับอวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่ง กระดูกไขสันหลัง หรือสมอง
- 5) การเจ็บป่วย อักเสบ หรือติดเชื้อ เช่น โรคข้ออักเสบ โรคโปลิโอ โรคสมองอักเสบ โรคหัวใจ เนื้องอกในสมอง โรคไต โรคหอบ โรคเลือด โรคเอดส์ เป็นต้น

ข้อจำกัดและข้อเสียเปรียบของคนที่มีความบกพร่องทางร่างกายที่สำคัญซึ่งทำให้เกิดความแตกต่างจากคนทั่วไป ได้แก่

- 1) การเคลื่อนไหวร่างกาย หรืออวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่ง เช่น เคลื่อนไหวไม่ได้ เคลื่อนไหวช้า หรือเคลื่อนไหวลำบาก เป็นต้น เป็นเหตุให้ต้องใช้กายอุปกรณ์ หรือเครื่องช่วยคนพิการ เช่น ขาเทียม เหล็กประคองขา ไม้ค้ำยัน เครื่องช่วยเดิน เก้าอี้เข็น เป็นต้น
- 2) การสื่อสาร เช่น พูดไม่ได้ พูดไม่ชัด พูดช้า จังหวะการพูดผิดปกติ เขียนช้า เขียนด้วยมือไม่ได้ ต้องใช้เท้า ปาก หรืออวัยวะอื่นในการเขียน และบางคนอาจมีปัญหาในการได้ยินด้วย
- 3) การเรียนรู้ คนที่มีความบกพร่องทางร่างกายบางคนอาจมีข้อจำกัดในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ เนื่องจากมีความบกพร่องทางสติปัญญาร่วมด้วย
- 4) สภาพร่างกายไม่แข็งแรง เช่น เหนื่อยอ่อนง่าย หายใจลำบาก อยู่ในท่าใดท่าหนึ่งนานๆ ไม่ได้ สมาธิสั้น เป็นต้น (ทวิ เชื้อสุวรรณทวิ : 2551)

4. คนพิการทางจิตใจหรือพฤติกรรม

หมายถึง คนที่มีความผิดปกติหรือความบกพร่องทางด้านจิตใจหรือสมองในส่วนของการรับรู้ อารมณ์ ความคิด จนไม่สามารถควบคุมพฤติกรรมที่จำเป็นในการดูแลตนเองหรืออยู่ร่วมกับผู้อื่นคนพิการประเภทนี้ ได้แก่ คนที่เรามักเรียกว่า คนวิกลจริต หรือ โรคจิต ซึ่งมักพบเห็นอยู่ตามโรงพยาบาลจิตเวช

นอกจาก “คนวิกลจริตหรือโรคจิต” ซึ่งจัดเป็นความพิการประเภทหนึ่ง และเป็นที่ยูจกสังเกตเห็นได้อย่างชัดเจนแล้ว ยังพบว่ามีความพิการอีกประเภทหนึ่งซึ่งจัดเป็นความพิการในกลุ่มนี้ที่มักพบในเด็กและยังไม่เป็นที่ยูจกในสังคมทั่วไปและมีจำนวนมากขึ้น ปัจจุบันมีการค้นพบและวินิจฉัยชัดเจน จึงทำให้คนพิการประเภทนี้ดูเหมือนว่ามีจำนวนเพิ่มขึ้น คือ “ออทิสติก” หรือ “ออทิสซึม”

ออทิสติก หรือ ออทิสซึม เป็นอาการหนึ่งที่ถูกจัดอยู่ในกลุ่มความบกพร่องของการพัฒนาการรอบด้าน ส่วนใหญ่จะเกิดในเด็กชายมากกว่าเด็กหญิง (อัตราส่วนประมาณ 4 ต่อ 1) และมีความล่าช้าหรือความผิดปกติของพัฒนาการในด้าน ปฏิสัมพันธ์กับสังคม ภาษาที่ใช้สื่อสารและเล่นตามจินตนาการ ก่อนอายุ 3 ปี และเป็นอาการที่ยังไม่มีวิธีการแพทย์ที่สามารถรักษาให้หายขาดได้ นอกจากการบำบัดให้ดีขึ้น

สาเหตุของความพิการทางทางจิตใจหรือพฤติกรรม

ยังไม่มีรายงานยืนยันสาเหตุที่แน่ชัดที่ทำให้เด็กมีความผิดปกติดังกล่าว แต่มีข้อสันนิษฐาน เช่น พันธุกรรม วัคซีนหัด หัดเยอรมัน สิ่งแวดล้อมและอาหารที่มารดาใช้บริโภคในขณะตั้งครรภ์ ความกระทบกระเทือนทางสมองหรือขาดออกซิเจนระหว่างการคลอด เป็นต้น (ชาติรี วิบุรชชาติ, มปป: Online)

5. คนพิการทางด้านสติปัญญาหรือการเรียนรู้

หมายถึง คนที่มีความผิดปกติหรือมีความบกพร่องทางสติปัญญาหรือทางสมอง จนไม่สามารถเรียนรู้ด้วยวิธีปกติได้ ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. คนที่เรียนรู้ได้ช้า (Learning disability) ได้แก่ คนที่มีความสามารถในการเรียนรู้ได้ล่าช้ากว่าคนปกติ
2. คนปัญญาอ่อน (Mental retardation) ได้แก่ คนที่มีการพัฒนาทางสติปัญญาล่าช้า ทั้งนี้ได้มีการแบ่งระดับของปัญญาอ่อนเป็น 4 ประเภท ตามระดับ IQ ที่ทดสอบหรือประเมินโดยนักจิตวิทยา ดังนี้
  - 2.1) ปัญญาอ่อนระดับน้อย หมายถึง มี IQ 50-70 สามารถเรียนรู้และปรับตัวเข้ากับสังคมได้ มีความบกพร่องทางสติปัญญาไม่มากนัก มีพัฒนาการล่าช้าซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ ผลการประเมินพฤติกรรมปรับตัวต่ำกว่าเกณฑ์ปกติ แต่สามารถเรียนร่วมกับเด็กปกติในระดับประถมศึกษาและอาชีพเพื่อให้ทำงานเลี้ยงตัวเองได้
  - 2.2) ปัญญาอ่อนระดับปานกลาง หมายถึง มี IQ 35-50 สามารถเรียนรู้ได้บ้าง สามารถรับ การฝึกอบรมการทำงานหรืองานอาชีพต่างๆได้ และช่วยเหลือตนเองได้บ้าง ดังนั้นควรได้รับ

การส่งเสริมให้เรียนรู้ทักษะทางสังคมในโรงเรียนปกติ สามารถทำงานง่ายๆ โดยมีผู้คอยแนะนำได้

2.3) ปัญญาอ่อนระดับมาก หมายถึง มี IQ 20-35 มักต้องมีผู้ดูแล พี่เลี้ยงคอยดูแล สามารถช่วยเหลือตนเองได้น้อย ความสามารถในการเรียนรู้หรือฝึกหัดเป็นไปได้ค่อนข้างยาก แต่บางรายอาจฝึกสอนให้ช่วยตัวเองและทำงานบ้านได้

2.4) ปัญญาอ่อนระดับรุนแรงมาก หมายถึง มี IQ ต่ำกว่า 20 กลุ่มนี้ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้อย่างสิ้นเชิง ไม่สามารถฝึกหัดหรือเรียนรู้ใดๆ ได้ ต้องมีผู้ดูแลช่วยเหลืออยู่ตลอดเวลา (กรมสุขภาพจิต: 2539)

การปฏิบัติและช่วยเหลือคนพิการในชีวิตประจำวัน

1. ปฏิบัติต่อคนพิการด้วยความเคารพในศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของคนพิการ และเชื่อมั่นว่า คนพิการทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกับคนทั่วไป

2. ปฏิบัติต่อคนพิการด้วยการมีเจตคติเชิงสร้างสรรค์ต่อคนพิการ โดยตระหนักว่า คนพิการมีศักยภาพและสมควรได้รับโอกาสพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างเสมอภาคกับคนทั่วไป

3. พึงระลึกว่า การช่วยเหลือที่สำคัญ คือ การให้โอกาสคนพิการตัดสินใจด้วยตนเอง รวมทั้งการให้โอกาสคนพิการได้ดำรงชีวิตอย่างเท่าเทียมกับคนทั่วไปมากที่สุด ทั้งการเข้าร่วมกิจกรรมของสังคม การศึกษา การประกอบอาชีพ ฯลฯ ดังนั้น จึงควรช่วยเหลือตามที่คนพิการหรือผู้ดูแลคนพิการขอให้อำนวย

4. ก่อนจะให้ความช่วยเหลือใดๆ ต่อคนพิการ ต้องถามคนพิการหรือผู้ดูแลคนพิการเสมอว่า ต้องการความช่วยเหลือหรือไม่ และต้องการให้ช่วยอย่างไร

5. ถ้าคนพิการปฏิเสธว่า “ไม่ต้องช่วย” หรือ “ไม่เป็นไร” แสดงว่า คนพิการรู้ว่า เขาสามารถพึ่งพาตนเองได้ หากอาสาสมัครเข้าไปช่วย อาจทำให้เกิดความไม่ถนัด ยากลำบาก บาดเจ็บ หรือเกิดอันตรายต่อคนพิการได้ ฉะนั้น เมื่อคนพิการปฏิเสธขอรับความช่วยเหลือ จึงไม่ใช่เป็นการหยิ่ง หรืออวดดี และไม่ควรรพยายามที่จะเข้าไปช่วยใดๆ ทั้งสิ้น หากท่านมีความห่วงใยคนพิการ อาจใช้วิธีดูอยู่ห่างๆ และเข้าไปช่วยเหลือเมื่อ คนพิการขอให้อำนวยเท่านั้น

6. การช่วยเหลือคนพิการ ควรปฏิบัติตามวิธีการที่คนพิการหรือผู้ดูแลคนพิการบอกกล่าวอย่างเคร่งครัด เพราะนั่นจะเป็นวิธีช่วยเหลือที่ดีที่สุดสำหรับคนพิการ หากไม่เข้าใจ ควรทบทวนถามให้เข้าใจอย่างชัดเจน

7. สิ่งสำคัญในการช่วยเหลือคนพิการ คือ ต้องระมัดระวังไม่ให้เกิดอันตราย หรือการบาดเจ็บต่อร่างกายของคนพิการและไม่กระทบกระเทือนต่อจิตใจของคนพิการ โดยเฉพาะสำหรับ

คนออทิสติก คนพิการทางจิต หรือคนปัญญาอ่อน ต้องระมัดระวังที่จะไม่ทำอะไรให้เกิดผลกระทบต่อจิตใจและอารมณ์ ไม่ขัดใจ ไม่ทำให้เกิดความเครียด หรือความไม่พอใจ เพราะอาจทำให้คนพิการมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมได้

8. ละเว้นการใช้คำที่ไม่เหมาะสมเกี่ยวกับคนพิการ เช่น คนใบ้ คนบ้า ไอ้ด้วน ไอ้บอด ไอ้เป่ เป็นต้น

9. เรียกประเภทของคนพิการตามชื่อสมาคมของคนพิการแต่ละประเภท เช่น คนพิการ (ด้านร่างกาย) คนตาบอด คนหูหนวก คนปัญญาอ่อน คนออทิสติก และคนพิการทางจิต หรือผู้บกพร่องทางจิต

10. ผู้มีจิตอาสา และมีความใส่ใจที่จะช่วยเหลือคนพิการ ควรศึกษาหาความรู้เรื่องคนพิการ และวิธีการช่วยเหลือเบื้องต้นแก่คนพิการ ซึ่งจะช่วยให้สามารถช่วยเหลือคนพิการได้อย่างสอดคล้องกับความต้องการของคนพิการ ถูกต้องและเหมาะสม

11. วิธีช่วยเหลือคนพิการเบื้องต้นอีกประการหนึ่ง คือช่วยอุดหนุนผลิตภัณฑ์ หรือบริการของคนพิการ รวมทั้งการรับคนพิการเข้าทำงาน เป็นต้น (มูลนิธิพัฒนาคนพิการประเทศไทย: 2550)

Art for all: ศิลปะเพื่อมวลมนุษย

ความเป็นมา

ศิลปะเพื่อมวลมนุษย หรือ Art for all เป็นนวัตกรรมที่ริเริ่มดำเนินการอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ.2540 โดยศาสตราจารย์ ดร.ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์ คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จวบจนปัจจุบัน โดยอาศัยศิลปะเป็นเครื่องมือกล่อมเกลาจิตใจ ปลุกฝัง และส่งเสริมคุณธรรม ผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร โดยการรวมบุคคลผู้มีประสบการณ์ทางร่างกายที่แตกต่างกันมาเป็นกระแจะสะท้อนความคิดและจิตใจ สร้างความหลากหลายให้เป็นความงดงาม นับว่าให้คนตาบอดทำหน้าที่เสมือนเป็นปาก-หู คนหูหนวกช่วยทำหน้าที่เป็นตา คนพิการแขนขาขาดเป็นปัญญา คนปัญญาอ่อนที่มีร่างกายสมบูรณ์แบบเป็นแรงกายให้กับเพื่อนในกลุ่ม ผ่านการประสานของคนไม่พิการที่มีจิตเมตตา ห้าคนจึงรวมเป็นหนึ่งอัจฉริยะ

จากการศึกษาวิจัยและการทดลอง ได้พิสูจน์ให้เห็นว่าแนวคิด หลักการและวิธีการในการพัฒนาผู้ด้อยโอกาส/ผู้พิการ ในลักษณะการรวมองค์ประกอบความบกพร่อง เพื่อให้เกิดองค์รวมแห่งคุณภาพและผลผลิต โดยการจัดสภาพ และหลักสูตรพิเศษที่เอื้อให้ผู้พิการแต่ละประเภทก้าวข้ามขีดจำกัดของตัวเอง เกิดการประสานศักยภาพที่หลากหลายในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ หรือแนวคิด กลวิธีที่จะเป็น "ร่วมเรียน" ซึ่งการเรียนรู้ร่วมกันในลักษณะ "ห้าคนรวมเป็นหนึ่งอัจฉริยะ" ช่วยดึงศักยภาพความเป็นมนุษย์ และเอื้อให้เกิดการมีส่วนร่วมอันเป็นการดำเนินการภายใต้ปรัชญา โดยการพลิกภาวะของสังคมให้เป็นพลังของแผ่นดิน โดยได้พิสูจน์ "การเติมเต็มซึ่งกันและกัน" มาแล้วว่าสามารถดำเนินการได้จริง

ในการพัฒนาสังคมจำเป็นต้องเริ่มจากการพัฒนามนุษย์โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มผู้ด้อยโอกาส/ผู้พิการ ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ตามศักยภาพที่มีอยู่และอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข แนวคิดการเติมเต็มในส่วนที่ขาด โดยการใช้ศิลปะเป็นเครื่องมือพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ควบคู่คุณธรรมโดยการสร้างสรรค์ผลงานตามเทคนิควิธีการ "Art for all" เป็นวิธีหนึ่งในการพัฒนามนุษย์ โดยรวมถึงกลุ่มผู้ด้อยโอกาส/ผู้พิการ ให้ยืนหยัดอยู่บนโลกได้ด้วยตนเองอย่างที่สังคมภาคภูมิใจอันจะนำมาซึ่งความมั่นคงในชีวิต ความสันติสุขของสังคม และความมั่นคงแห่งชาติในที่สุด

ความหมาย

ศิลปะเพื่อมวลมนุษย หรือ "Art for All" หมายถึงศาสตร์แห่งชีวิตในการใช้มนุษย์ต่างกระแจะสะท้อน ความคิดและจิตวิญญาณผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ทางศิลปะเพื่อพัฒนาในลักษณะองค์รวมด้วยการหลอมรวมความต่างสานให้เกิดพลังสร้างคุณค่าศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ภายใต้ความเชื่อว่าทุกคนเป็นคนดีคุณค่าและศักยภาพ สามารถพัฒนาได้ โดยมุ่งเน้นการส่งเสริมพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ควบคู่คุณธรรมอย่างมีความสุข เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตใน

สังคม

ศิลปะเพื่อมวลมนุษย์ หรือ “Art for All” เป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์โดยใช้ศิลปะเป็นสื่อ หรือเป็นสะพานเชื่อมโยงความคิด ความรู้สึก ระหว่างบุคคล โดยต่างเป็นกระจกส่องใจซึ่งกันและกัน มีความหมายโดยนัยว่าเป็นการนำศิลปะเป็นเครื่องมือพัฒนามนุษย์ให้มีความคิดสร้างสรรค์ ความรู้ คู่คุณธรรม โดยผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ทางศิลปะอย่างมีความสุข คำว่า ศิลปะ (Art) ในที่นี้มี สองนัยยะ กล่าวคือ

- 1) Art ในความหมายแรกคือ ศิลปะทุกแขนงประกอบด้วยงานทัศนศิลป์ อาทิเช่น งานจิตรกรรม ประติมากรรม ภาพพิมพ์ ภาพถ่าย สื่อประสม งานนฤมิตศิลป์ประเภทต่างๆ ตลอดจนงานหัตถกรรม ศิลปะการแสดงอันประกอบด้วยดุริยางค์ศิลป์ไทย/สากล นาฏศิลป์ไทย/สากล ตลอดจนการแสดงพื้นบ้านประเภทต่างๆและวรรณศิลป์ ซึ่งประกอบด้วยร้อยแก้ว ร้อยกรอง
- 2) Art อีกความหมายหนึ่งคือ เป็นตัวย่อของ A R และ T โดย A หมายถึง Accessibility R หมายถึง Rejoice และ T หมายถึง Technology คือ วิธีการพัฒนามนุษย์ในลักษณะองค์รวม หมายถึง เทคนิคการใช้กิจกรรมศิลปะในการพัฒนาเยาวชนทุกประเภทให้ร่วมกัน สร้างสรรค์งานศิลปะ โดยการเติมเต็มซึ่งกันและกัน รวมถึงการเรียนรู้ที่จะเอื้ออาทรกัน (ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์ : 2549)

จากความตระหนักถึงสิทธิความเสมอภาคของบุคคล และความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพของคนพิการ ให้ทัดเทียมกับบุคคลธรรมดา ทั้งด้านการศึกษา อาชีพ และการดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีคุณค่า และมีศักดิ์ศรี โครงการ “Art for All” จึงมีหลักการที่มุ่งเน้นให้เยาวชนไม่พิการและพิการทุกประเภท สามารถเรียนรู้และใช้ชีวิตร่วมกันอย่างมีความสุข และสามารถปรับสภาพแวดล้อมให้ไร้สิ่งกีดขวาง ที่เป็นอุปสรรคโดยการใช้ศิลปะเป็นสื่อ วัตถุประสงค์ของโครงการคือ เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ควบคู่คุณธรรมให้กับเยาวชน ทั้งไม่พิการและพิการทุกประเภท ให้สามารถก้าวข้ามกรอบความคิด และอุปสรรคทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ให้มีความเอื้ออาทรอดทน เสียสละและบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวม อันจะนำไปสู่ความเข้าใจ และมีมิตรภาพระหว่างเพื่อนมนุษย์ในทุกสังคม ตามหลักปรัชญาของโครงการ คือ “การก้าวข้ามขีดจำกัด”

ศิลปะกับคนพิการ

มนุษย์ทั้งผู้สร้างสรรค์และผู้ชื่นชมงานศิลปะล้วนตระหนักดีว่างานศิลปะทุกประเภทล้วนมีลักษณะเด่นและมีคุณค่า หากทำความเข้าใจกับงานศิลปะแล้วจะพบถึงความสำคัญของศิลปะนั้น ว่ามีผลต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ได้อย่างน่าอัศจรรย์ ศิลปะเป็นสื่อในการผ่อนคลาย โดยระบายความรู้สึกนึกคิดหรือความคับข้องใจออกมา เพราะความรู้สึกของมนุษย์นั้นมีความสุข ความทุกข์ ความเจ็บปวด ความฝัน และความหวัง ความรู้สึกเหล่านี้สามารถระบายออกได้โดยผ่านสื่อทางศิลปะอย่างอิสระ และอาจทำให้ค้นพบตัวตนที่แท้จริงว่าอะไรที่ใช่หรือไม่ใช่ สิ่งไหนที่ต้องการหรือไม่ต้องการ ตลอดจนบางครั้งเมื่อจิตใจสงบแล้วอาจสามารถพิจารณาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาที่เผชิญอยู่ได้ เมื่อทำงานศิลปะแล้วจะทำให้เกิดสมาธิและเมื่อเกิดสมาธิแล้ว จะทำให้สามารถมองสิ่งต่างๆ ได้ลึกซึ้งและลุ่มลึกกว่าเดิม นอกจากนี้ การทำงานศิลปะยังช่วยให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง ถึงศักยภาพและความสามารถที่มีอยู่ อีกทั้งความภาคภูมิใจที่เกิดขึ้นจากการทำศิลปะนั้นยังเป็นผลพลอยได้ให้เกิดความปิติ มีความสุข ตระหนักถึงคุณค่าของตนเองว่ามีความสำคัญ

ศิลปะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้มนุษย์มีความละเอียดอ่อนในการรับรู้และเข้าถึงความงาม มีความประณีต มองเห็นในสิ่งเล็กน้อยและใส่ใจกับความรู้สึกคนอื่น เพราะถ้าการดำเนินชีวิตมีแต่การใช้ข้อเท็จจริงอยู่ตลอดเวลา โดยไม่ให้ความสำคัญกับความรู้สึกใดๆ เลย ทุกคนก็จะปราศจากความสุข การทำงานศิลปะจะช่วยพัฒนากระบวนการคิดของมนุษย์ ทำให้เกิดความยืดหยุ่น คิดได้รอบด้าน โดยสามารถมองสิ่งต่างๆ ที่แยกแยะกระจัดกระจายกันให้อยู่เป็นภาพรวมได้ โดยการพยายามทำความเข้าใจและยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคลให้ความสนใจและอาทรต่อสัมพันธภาพที่พึงมีต่อกัน อีกทั้งยังสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ รู้จักการช่วยเหลือ การเสียสละ มีน้ำใจ ไม่เอาเปรียบ มีใจเป็นธรรม ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุง เพราะมีความรู้สึกร่วมกันว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม นอกจากนี้ การได้ฝึกฝนงานศิลปะจะช่วยให้สามารถตัดสินใจในปัญหาต่างๆ ได้อย่างชาญฉลาด มีเหตุผลปราศจากความลังเล โดยรู้จักรับผิดชอบต่อผลการกระทำปัญหาและอุปสรรคที่จะเกิดขึ้นกับตนเองได้อย่างไม่ประมาท อีกทั้งศิลปะยังฝึกให้มีความอดทนขยัน พึงพาตนเองมีความมานะพากเพียร มีวินัย จิตใจกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นผู้อื่นอย่างมีสติสัมปชัญญะควบคู่ไปกับการมีความมีคุณธรรมทั้งในการทำงานและการดำรงชีวิต (มัญญุ ตนะวัตตนา : 2539)

เนื่องจากสังคมปัจจุบันกำลังแบ่งแยกความเป็นมนุษย์ออกจากกันมากขึ้น ทั้งยังมองผ่านศักดิ์ และสิทธิที่ทุกคนพึงมี ดังนั้นผู้ด้อยโอกาสอีกจำนวนมากในสังคมจึงถูกเพิกเฉย และไม่ได้รับการพัฒนาศักยภาพอย่างเต็มกำลังเช่นคนปกติทั่วไป ดังนั้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนกลุ่มนี้จึงเหลือมล้ำแตกต่างจากคนกลุ่มอื่นในสังคมหมู่มาก คนพิการก็เช่นกันที่ถูกสังคมจัดอยู่ใน

กลุ่มผู้ด้อยโอกาสและเป็นกลุ่มที่ถูกกระทำจากสังคมอยู่เสมอ กระทั่งมีคำนิยามให้คนพิการว่า พิการ หมายถึง คนที่มีความผิดปกติหรือบกพร่องทางด้านร่างกาย ทางสติปัญญา หรือทางจิตใจ ดังสภาพที่ปรากฏ

เครื่องมือในการพัฒนาคนพิการนั้นมีมากมายและหลากหลายประเภท อาทิ กีฬาที่ช่วยในการพัฒนากล้ามเนื้อและส่วนต่างๆของร่างกาย วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ช่วยในการพัฒนาสมอง และระบบการคิด จิตวิทยาช่วยในการพัฒนาด้านอารมณ์ และจิตใจ นอกเหนือจากศาสตร์ต่าง ดังได้ยกตัวอย่างนั้น ศิลปะนับเป็นเครื่องมือสำคัญชิ้นหนึ่งในการพัฒนาศักยภาพของคนพิการ

1. ศิลปะไม่เป็นอันตรายต่อชีวิต ศิลปะไม่มีคำว่าถูกหรือผิด เพราะเป็นเรื่องความพอใจของแต่ละบุคคล ทั้งยังเป็นเรื่องราวของความละเอียดอ่อน ความละเอียดละไม การทำงานศิลปะจะช่วยลดความก้าวร้าว ภายในจิตใจและปรับพฤติกรรมช่วยให้ดำรงชีวิตอยู่ด้วยความรอบคอบและเข้าใจในชีวิตมากขึ้น

2. ศิลปะไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ เพราะศิลปะจะก่อให้เกิดความสุนทรีย์ทางอารมณ์ ช่วยให้จิตใจเบิกบาน แจ่มใส แม้แต่ในผู้ป่วย ศิลปะสามารถช่วยบำบัดให้ผู้ป่วยลดความเครียด หรือความกังวลได้

3. ศิลปะเป็นเรื่องจินตนาการ ซึ่งโลกในจินตนาการ แม้ไม่ตรงกับโลกแห่งความเป็นจริง เนื่องจากบางครั้ง มนุษย์จะมีความสุขกับการสร้างความฝัน หรือตั้งความหวังเอาไว้เพื่อเป็นพลังเสริมเพื่อช่วยผลักดัน ให้เกิดความมานะอดทนเพื่อสิ่งที่มีหวัง

4. ศิลปะช่วยเสริมสร้างและกระตุ้นการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และพัฒนาการทำงานของสมองซีกขวา โดยการหลังสารอะครีโนรินออกมาเพื่อให้เกิดความปีติสุข และเมื่อมนุษย์ได้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์อยู่เสมอ จะส่งผลต่อการทำงาน ทำให้ผลงานแต่ละชิ้นเป็นงานที่แปลกแตกต่าง และเกิดมิติใหม่ในงานที่ทำอย่างต่อเนื่อง (กัญญา ศิลปะอาษา: 2542)

ศิลปะบำบัด (Art therapy)

ศิลปะบำบัด (Art therapy) คือ การบำบัดรักษาทางจิตเวชรูปแบบหนึ่ง ที่ประยุกต์ใช้กิจกรรมทางศิลปะเพื่อค้นหาข้อบกพร่อง ความผิดปกติบางประการของกระบวนการทางจิตใจ โดยใช้ความรู้เกี่ยวกับการประเมินทางจิตวิทยา เพื่อเปิดประตูเข้าสู่จิตใจในระดับจิตไร้สำนึก และเลือกใช้กิจกรรมทางศิลปะที่เหมาะสมช่วยในการบำบัดรักษา และฟื้นฟูสมรรถภาพให้ดีขึ้น จากแนวคิดที่ว่า ศิลปะ คือ หนทางแห่งการปลดปล่อย อารมณ์ ความรู้สึก ความคิด ตามความต้องการของแต่ละคน นอกจากนี้ยังเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วย กระตุ้นการสื่อสาร และเสริมสร้างทักษะสังคมอีกด้วย ศิลปะบำบัด ยังนับเป็นรูปแบบหนึ่งของการทำจิตบำบัด (psychotherapy) ที่ใช้ศิลปะ

เป็นเครื่องมือสำคัญ เพื่อช่วยเหลือบุคคลที่มีปัญหาด้านอารมณ์และจิตใจ ซึ่งหลักการของศิลปะบำบัด คือใช้ศิลปะเป็นสื่อในการแสดงออกถึงอารมณ์ ความรู้สึก ความขัดแย้ง และความต้องการ ที่ซ่อนเร้นอยู่ภายในส่วนลึกของจิตใจศิลปะบำบัด ประกอบด้วยรูปแบบกิจกรรมทางศิลปะที่มีความหลากหลาย ซึ่งครอบคลุมถึง

- 1.ทัศนศิลป์ (visual arts) ได้แก่ การวาด, ระบายสี, การปั้น, การแกะสลัก, การถัก, การทอ, การประดิษฐ์ ฯลฯ
- 2.ดนตรี (music) ได้แก่ การเล่นดนตรี ร้องเพลง และกิจกรรมทางดนตรี
- 3.การแสดง (drama) ได้แก่ การแสดง การละคร และการเคลื่อนไหวร่างกาย
- 4.วรรณกรรม (literature) ได้แก่ บทกวี นิยาย เรื่องสั้น ฯลฯ (ทวิศักดิ์ สิริรัตนธาดา: 2550)

การบำบัดไม่ว่าจะด้วยจิตบำบัดหรือศิลปะบำบัด คือ การส่งเสริมและเอื้อให้คนไข้ได้รับประสบการณ์รวมถึงเข้าใจอารมณ์และความรู้สึกต่างๆที่ซุกซ่อนอยู่ภายใน ทั้งยังเป็นโอกาสที่เอื้อให้คนไข้ได้สำรวจเหตุการณ์ชีวิตในอดีตและปัจจุบันของตน อันจะนำไปสู่การปรับตัวและหาจุดสมดุลในการผสมผสานระหว่างโลกภายในกับโลกภายนอกที่แวดล้อมอยู่รอบตัว ศิลปะบำบัดถือว่าเป็นกระบวนการทำงานศิลปะอันประกอบด้วยรูปแบบ เนื้อหา และสิ่งที่เกี่ยวข้องไปถึง ล้วนเป็นสิ่งที่สะท้อนพัฒนาการของคนที่ทำงานศิลปะชิ้นนั้นๆ นอกจากนั้นยังสะท้อนถึงความสามารถ บุคลิกภาพ ความสนใจ และสิ่งที่ห่วงใยหรือกังวล การใช้ประโยชน์จากศิลปะทำได้ด้วยการใช้กระบวนการในเชิงสร้างสรรค์ให้เป็นหนทางในการประนีประนอมความขัดแย้งทางอารมณ์ และหนทางในการหล่อเลี้ยง การรู้จักตนเองมากขึ้น นอกจากนี้ ศิลปะบำบัดในฐานะที่เป็นหนึ่งในการดูแลสุขภาพ ก็มีทางเลือกด้วยกันหลายวิธี การเลือกที่จะใช้วิธีใดนั้นขึ้นกับความเหมาะสมและความพร้อมของผู้เข้ารับการบำบัดแต่ละราย ที่สำคัญในกระบวนการบำบัด ทั้งผู้บำบัดและผู้ที่ถูกบำบัดต้องมีความเข้าใจอยู่เสมอว่า ผลงานที่ทำเป็นศิลปะเพื่อบำบัดจิต ไม่ใช่งานศิลปะในชั้นเรียนหรือในสตูดิโอต่างๆ ศิลปะบำบัดสนับสนุนความคิดที่ว่า คนทุกคนมีศักยภาพในการที่จะแสดงออกในเชิงสร้างสรรค์ และชิ้นผลงานนั้นไม่สำคัญเท่ากับกระบวนการเชิงบำบัดที่เกี่ยวข้อง ความสำคัญมิได้เจาะจงอยู่ที่คุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ของการทำศิลปะแต่อยู่ที่การนำพาความต้องการการบำบัดของบุคคลให้ได้แสดงออก นั่นก็คือ สิ่งที่สำคัญ นั่นอยู่ที่ความสัมพันธ์ของแต่ละบุคคลที่มีต่อผลงาน การเลือกและการจัดหากิจกรรมทางศิลปะที่มีประโยชน์ต่อบุคคล การช่วยบุคคลที่จะพบความหมายในกระบวนการสร้างสรรค์ และการจัดหาและแบ่งปันประสบการณ์ในกระบวนการสร้างสรรค์ รูปภาพกับนักบำบัด (กชกร วรอาคม : 2553)

ดังนั้นการนำศิลปะมาเป็นเครื่องมือสำคัญในการเสริมสร้างประสิทธิภาพของคณพิการนั้น จะพบว่า ศิลปะสามารถเสริมสร้างประสิทธิภาพในทุกด้านของคณพิการ อาทิ ด้านร่างกายช่วยใน

การพัฒนากล้ามเนื้อ ด้านความคิดการทำงานศิลปะช่วยให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ และสามารถสร้างสรรค์ผลงานที่เหนือกว่าบุคคลทั่วไปได้ นอกจากนี้ ศิลปะเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาด้านอารมณ์และจิตใจให้ปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมในสังคมได้เป็นอย่างดี หากจะนำศิลปะมาใช้ในการเสริมสร้างประสิทธิภาพคนพิการนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปรับแนวความคิดบางอย่างในสังคมก่อน เช่น ในส่วนของคนพิการจะต้องปรับแนวคิดของตนเองว่าคนพิการนั้นไม่ได้แตกต่างไปจากคนทั่วไปในสังคม ให้คนพิการพยายามอยู่ด้วยความมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์เสมือนกับประชาชนคนอื่น แสดงออกถึงศักยภาพที่มีอยู่ในตนเองให้สังคมตระหนักถึงความเสียดสีและการเป็นผู้ให้ เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของสังคมพร้อมทั้งประกาศออกไปให้สังคมรับรู้ว่าคนพิการ มีใช้ภาระของสังคมอีกต่อไป

สำหรับคนในสังคมควรปรับแนวคิดว่า คนพิการก็มีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ไม่แตกต่างไปจากคนอื่นและมีคุณค่าที่น่ายกย่องเป็นโรคติดต่อ หรือเป็นภาระของสังคม ควรเปิดใจยอมรับว่าคนพิการนั้นมีอัจฉริยภาพที่ซ่อนเร้น และโลกของคนพิการก็มีเสน่ห์ชวนให้ทำการศึกษาวิจัย หากทุกคนในสังคมสามารถปรับแนวคิด และหันมาให้ความร่วมมืออย่างจริงจังจากทุกฝ่าย การนำศิลปะมาใช้ในการสร้างเสริมประสิทธิภาพของคนพิการจะสามารถทำได้อย่างต่อเนื่องและบังเกิดผลสูงสุด ศิลปะได้มีโอกาสให้คนพิการได้เรียนรู้และมีส่วนร่วมในการวางแผน ประเมินผลงานของตนเองและผู้อื่น เมื่อคนพิการเป็นผู้ร่วมผลิตและมีส่วนในการทำงานก็จะพัฒนาความรู้สึกเชิงบวกต่อตนเอง ซึ่งคนพิการจำนวนไม่น้อยได้พิสูจน์ให้เห็นว่าสามารถผลิตผลงานด้านศิลปะจนสามารถยึดเป็นอาชีพได้ (ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์ : 2549)

สรุปและอภิปรายผล

การแสดงชุด Hand in Hand

การแสดง	: บัลเลต์ (Ballet)
จัดขึ้นเพื่อ	: CCTV (the Chinese Central Television) Dance Contest ครั้งที่ 4
วันที่ทำการประกวด	: 20 เมษายน 2007
สถานที่	: กรุงปักกิ่ง ประเทศจีน
ผู้แสดง	: Ma Li (马丽) และ Zhai Xiaowei (翟孝伟)
ออกแบบการแสดง	: Zhao Limin
ดนตรีประกอบ	: Holding Hands ดนตรีประกอบละครชุด Qian Shou
ผู้บรรเลงดนตรี	: San Bao

บทสัมภาษณ์ของผู้แสดงและผู้ออกแบบการแสดง

- Zhai Xiaowei

“อย่างไรก็ตาม ถึงแม้เราจะเป็นผู้พิการ แต่เราเต้นด้วยหัวใจและจิตวิญญาณของพวกเรา”

- Ma Li

“จากพลังแห่งความรักและความเข้มแข็งที่ทำให้เราร่วมมือกัน นั่นเป็นสิ่งที่ทำให้เราหมั่นเพียรที่จะฝึกฝน”

- Zhao Limin

“การแสดงชุดนี้เต็มไปด้วยความสวยงามของศิลปะ และพวกเขาทำมันได้อย่างดีเยี่ยมเพื่อที่จะบรรลุเป้าหมายของพวกเขา” (CCTV: 2550)

รูปภาพจากการแสดงชุด Hand in Hand

ภาพที่ 1 แสดงภาพส่วนหนึ่งจาก การแสดงชุด Hand in Hand

ที่มา : cnwnews.com (2553)

ภาพที่ 2 แสดงภาพส่วนหนึ่งจาก การแสดงชุด Hand in Hand

ที่มา : chilture.org (2555)

บทวิเคราะห์กรณีศึกษาการแสดงชุด Hand in Hand

จากการแสดงชุด Hand in Hand แสดงให้เห็นว่าผู้แสดงสามารถนำศิลปะมาเป็นเครื่องมือในการเอาชนะความพิการของพวกเขาได้ โดยสามารถทำการแสดงออกมาสู่สายตาผู้ชมได้อย่างสวยงามและไม่เกิดอุปสรรคใดๆ ไม่เพียงแต่ได้รับรางวัลเหรียญเงินจากการประกวด แต่พวกเขายังได้รับคะแนนเสียงจากผู้ชมมากที่สุดในการประกวดครั้งนี้ จากบทสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่าผู้แสดงมีความมานะ มุ่งมั่นและหมั่นเพียรในการฝึกฝนการแสดง และผลลัพธ์ดังกล่าวออกมาได้อย่างเป็นที่น่าพอใจ รวมถึงทางทีมงานผู้กำกับการแสดง ได้มีภาคภูมิใจในการแสดงชุดนี้เป็นอย่างยิ่งเพราะภาพที่ออกมานั้น ได้แสดงให้เห็นถึงความสวยงามของศิลปะ จากการประสบความสำเร็จดังกล่าวจึงสามารถสรุปได้ว่า ศิลปะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้มนุษย์มีความละเอียดอ่อน มองเห็นสิ่งเล็กน้อยและใส่ใจกับความรู้สึกของผู้อื่น นอกจากนี้ ยังช่วยพัฒนากระบวนการคิด ทำให้เกิดความยืดหยุ่น คิดได้หลายทิศหลายทาง ตลอดจนการยอมรับความแตกต่างทางความคิดหรือลักษณะทางกายภาพ และสถานภาพระหว่างบุคคล ให้ความสนใจอาทรต่อสัมพันธภาพที่พึงมีต่อกัน สามารถทำงานกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ยอมรับฟังความเห็นของผู้อื่นมากขึ้น อีกทั้งลดความก้าวร้าวได้ อีกทั้งศิลปะคือความงาม ความบริสุทธิ์ พลังแห่งความคิดสร้างสรรค์คือพลังและเงื่อนไขของการพัฒนาสร้างสรรค์สังคมใหม่ มิใช่เพียงจำยอมในสังคมเก่า ขอเพียงดวงใจแข็งแกร่งยึดมั่นศรัทธา และศิลปะจะเป็นตัวพิสูจน์ได้ว่า สัจจะและความพยายามย่อมมีชัยชนะเหนือทุกสิ่ง

โครงการศิลปะเพื่อมวลมนุษย หรือ Art for all เป็นโครงการซึ่งได้นำศิลปะเข้ามาเตรียมความพร้อมในการเสริมสร้างประสิทธิภาพของคนพิการให้มีความรู้ ความเข้าใจ และนำไปสู่การทำให้คนพิการได้มีโอกาสมีความสามารถในการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ทำให้โลกทัศน์ ชีวิตทัศน์ของคนพิการเปิดกว้างมากขึ้น แสดงถึงโอกาสของคนพิการที่จะมีมากขึ้น ภายใต้หัวใจหลักของการคาดหวังในการมีส่วนร่วมที่สมบูรณ์ และความเสมอภาคของคนพิการในสังคมคือ การพัฒนาชีวิตเขาให้ไปสู่ความเข้มแข็ง ด้วยความเชื่อว่า คุณภาพชีวิตของคนพิการจะถูกเติมเต็มให้สมบูรณ์ได้ด้วยการส่งเสริมให้มีโอกาสเรียนรู้ พัฒนาเพื่อจะช่วยเหลือตนเองให้มากที่สุด ศิลปะจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่ได้นำมาส่งเสริมประสิทธิภาพของคนพิการ เพราะการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคมใช้แต่เพียงเหตุผลและข้อเท็จจริงอยู่ตลอดเวลา โดยไม่ให้ความสำคัญกับความรู้สึกใดๆเลย เชื่อว่าทุกคนในสังคมจะปราศจากความสุข

ดังนั้นผู้พิการสามารถใช้กระบวนการสร้างสรรค์ทางศิลปะ เป็นสื่อผ่อนคลายโดยการระบายความรู้สึก ความต้องการปรารถนา ความเก็บกดคับข้องใจ ความสุข ความทุกข์ ความเจ็บปวด ตลอดจนปัญหาอุปสรรคนานัปการ เมื่อผู้พิการได้มีหนทางในการระบายออกผ่านสื่อทางศิลปะ

ยอมทำให้เกิดความผ่อนคลายได้ในรับหนึ่ง เมื่อจิตสงบอาจสามารถพิจารณาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาที่เผชิญอยู่ได้ ซึ่งจะส่งผลทำให้สามารถมองสิ่งต่างๆ ได้ลุ่มลึกขึ้น เกิดความเชื่อมั่นภาคภูมิใจในศักยภาพ เกิดความรัก ความศรัทธา และเคารพตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่ความรู้สึถึงควมมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์เอกเช่นบุคคลรอบข้างในสังคม

บรรณานุกรม

กัญจนา ศิลปะอาชา. นโยบายและแนวทางการพัฒนาศักยภาพเด็กพิเศษด้วยสื่อศิลปะ. กรุงเทพฯ : โอเอส พรีนติ้ง เฮ้าส์, 2542

ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์. ศิลปะกับการพัฒนาคนพิการ. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สแควร์พรีนซ์ '93 จำกัด, 2549.

ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์. ศิลปะเพื่อมวลมนุษย. กรุงเทพฯ : บริษัทแปลน พรีนติ้ง จำกัด, 2549.

ทวี เชื้อสุวรรณทวิ. มองความพิการผ่านแนวคิดและทฤษฎี. กรุงเทพฯ : บริษัท ธนาเพลส จำกัด, 2551.

ทิพวรรณ ศิลป์สกุลสุข. ชاعرิ่งถ้อย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ห้าบวกห้า, 2546.

ประเวศ วะสี. สุขภาวะ คุณค่า ศักดิ์ศรีคนพิการ. กรุงเทพฯ : อุษาการพิมพ์, 2547.

พวงแก้ว กิจธรรม. คนพิการและผู้สูงอายุ. นนทบุรี : โรงพิมพ์อิมส์ มูลนิธิคนพิการไทย, 2549.

มณูญ ดนะวัฒนา. ศิลปะการเสริมสร้างพลังแห่งความคิดสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ : ชีรพงศ์การพิมพ์, 2539.

มูลนิธิพัฒนาคนพิการไทย. คู่มืออาสาสมัครเพื่อคนพิการ. นนทบุรี : โรงพิมพ์อิมส์ มูลนิธิคนพิการ, 2550.

ศรียา นิยมธรรม. ความบกพร่องทางการได้ยิน ผลกระทบทางจิตวิทยา การศึกษาและสังคม. กรุงเทพฯ : บริษัทว่าไทยเพรส จำกัด, 2538.

สุวรรณมา สถานันท์. มนุษย์ทัศน์ในปรัชญาตะวันออก. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.

วิทยานิพนธ์

ปิยฉัตร ห้วยหงษ์ทอง. นาฏศิลป์กวนอิมพันมือ กรณีศึกษา เทคนิคการกำกับและการสื่อสารที่มีต่อนักแสดงผู้มีความสามารถทางการไต่ยืนและการพูดบทร้อง. ปริญญาตรี. เอเชียศึกษา อักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2550.

ไววุฒิ วุฒิอรรถสาร. การสื่อสารกับการสร้างอัตลักษณ์ของคนहुหนวกไทย. ปริญญาเอก. สื่อสารมวลชน วารสารศาสตร์และสื่อมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556.

บทความ

จุรีรัตน์ ผ่องแผ้ว. คนพิการในสังคมไทย สถานภาพ-ปัญหาและความต้องการ. ใน ขกร่างพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ, หน้า 20-21. กรุงเทพมหานคร: สภาคนพิการทุกประเภทแห่งประเทศไทย, 2531.

ทนง โครตชมภู. การพัฒนาคนพิการด้วยศิลปะ. ใน ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์, การพัฒนาคนพิการด้วยศิลปะ, หน้า 39-40. กรุงเทพฯ : สันติศิริการพิมพ์, 2544.

เบญจา ชลธาร์นนท์. ระดมจิตใจสร้างคน. ใน กระบวนการสร้างค่ายศิลปะ, หน้า 35-36. กรุงเทพฯ : บริษัทแม่ทส์สปอยท์ จำกัด, 2543.

ประวัติผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย ชื่อ-สกุล นางสาวเมธิชา อุบลเลิศ

วันเดือนปีเกิด 30 มิถุนายน 2534

ที่อยู่ 114/1 ถ.เทศบาล 18 ต.ปากช่อง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา 30130

ประวัติการศึกษา

พ.ศ.2549 สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนรุ่งอรุณวิทยา จ.นครราชสีมา

พ.ศ.2552 สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนอัสสัมชัญนครราชสีมา

พ.ศ.2557 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต เอเชียศึกษา ภาษาจีน

มหาวิทยาลัยศิลปากร